

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס
"דמויות מקראיות בספרות האגדה"
פרופ' ברק כהן | המחלקה לתלמוד
Biblical Figures in Rabbinic Literature | 09-1020-01

הרצאה	סוג הקורס:
2	היקף נ"ז:
תשפ"ו	שנת לימודים:
שנתי	סמסטר:
יום ד, 8:00 – 10:00	יום ושעה
יום ג, 14:00	שעת קבלה:
Barak.cohen@biu.ac.il	מייל מרצה:
lemida.biu.ac.il	קישור לאתר למדה:

תיאור הקורס ומטרות למידה

תקציר הקורס

מטרת הקורס היא לנתח קטעים מספרות חז"ל העוסקים בתיאור דמויות מפתח מעולם המקרא. עיקר הלימוד ייעשה תוך עיון ביקורתי במקורות חז"ל, ליבון החומר, ניתוחו, השוואתו והסקת מסקנות על בסיס המקבילות והשינויים שבין המקורות. כמו-כן, יעסוק הקורס בניתוח משווה של אתן הדמויות המקראיות בספרות הנוצרית-מערבית בכלל, והנצרות הסורית-נוצרית בפרט. בדרך זו יתוודעו הסטודנטים אל המקורות עצמם, ויכירו את מהותם, שורשם ומשמעותם של ההבדלים שביניהם. הקורס אף יציע אף את ההשלכות ההיסטוריות והפרשניות הנובעות מניתוח השוואתי זה בסוגיות התלמוד.

מטרות/תוצרי הלמידה

ידע

1. הלומדים יכירו את ההקשר ההיסטורי בו נוצרו האגדות ואת הגישות השונות במחקר ביחס לאופי העריכה של החיבורים ולזמנם.
2. הלומדים יבחנו באופן השוואתי מקורות משני החיבורים תוך עמידה על מאפייני החיבור, סוגי החומרים שיש בו, והיחסים בין המקורות.

מיומנויות

1. הלומדים ינתחו באופן ביקורתי טקסטים משני התלמודים תוך עמידה על ההבדלים בין מסורות של הדמויות המקראיות בספרות האגדה, ותהליכי התהוות המסורות.
2. הלומדים יבחנו באופן ביקורתי גישות מחקריות שונות המצויות בספרות המחקר בנוגע לדרך התהוות המסורות, אופיין ומקורן, וטיב היחסים ביניהם.
3. הלומדים יכירו את הכלים המסייעים ללימוד וחקר הדמות המקראית בספרות האגדה (מילונים, אנציקלופדיות, מאגרי מידע און ליין ודרך עבודה עם בינה מלאכותית).

למידה פעילה - תכנון מהלך השיעורים:

הלימוד בכיתה יתמקד בניתוח של ממצאי המחקר שעסק בנושא זה עד כה, לאור המקורות השונים מן התלמודים ומדרשי האגדה, ולאור שיטות המחקר שאפיינו את המחקרים האלה. העיון במקורות התלמודיים והמדרשיים יתבסס על שיטת הלימוד המדעית-ביקורתית בסוגיות, ניתוחם והסקת מסקנות על בסיס המקבילות והשינויים שבין המקורות (תלמודים [בבלי וירושלמי], ספרות חיצונית, מדרשי אגדה, ועוד); התמצאות בספרות עזר מקצועית [מאגרי מידע, מילונים, ספרי מבואות, אנציקלופדיות, AI ועוד]; עריכה ועיבוד של החומר הנלמד לצורך כתיבת עבודה. לקורס תצורף חוברת מאמרים, שהסטודנטים יידרשו לקרוא כתרגילי קריאה.

מס' השיעור	נושא השיעור	קריאה
1	ספרות האמוראים בהקשרה ההיסטורי, המקורות לכרונולוגיה של התלמוד	
2	תולדות האמוראים והשיבות בבבל	גפני, י', יהודי בבל בתקופת התלמוד, ירושלים תשנ"א, עמ' 177-184
3	דרכי פירוש המשנה	מלמד, ע"צ, פרקי מבוא לספרות התלמוד, ירושלים תש"ג, עמ' 330-337
4	המימרא – התהוות ומסירה	פרידמן, ש"י, "פרק האשה רבה בבבלי, בצירוף מבוא כללי על דרך חקר הסוגיא", מחקרים ומקורות, א (תשל"ח), עמ' 301-308
5	הסוגיא – עריכה ומבנה	תלמוד בבלי, פסחים, י ע"ב – יא ע"ב
9-6	נוח	א"א אורבך, "דרשות חז"ל על נביאי אומות העולם ועל פרשת לאור הוויכוח היהודי-נוצרי", תרביץ כה (תשט"ז), עמ' 289-272
12-10	בלעם	מ' בר, "בניו של משה באגדת חז"ל, שנתון בר אילן יג (תשל"ו), עמ' 157-149
14-13	משה – חלק א: בניו	מ' בר, "עושרו של משה באגדת חז"ל", תרביץ מג (תשל"ד), עמ' 87-70
17-15	משה – חלק ב: עושרו	
20-18	דוד המלך	R. Kalmin, The Sage in Jewish Society of Late Antiquity, London –N.Y., 1999, pp. 94-100
23-22	קורח ועדתו	ח' מאק, "נשים וגברים באגדות על קורח ועדתו", מדעי היהדות, מ (תש"ס), עמ' 143-131
24	סיכום ומסקנות	

*ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה

מסקל בציון הסופי	תיאור התוצר
10% מהציון הסופי	מטלה תהליכית # 1 - ניתוח השוואתי עצמאי של מקורות על פי עדי הנוסח הטובים של החיבורים
10% מהציון הסופי	מטלה תהליכית # 2 - קריאה ביקורתית של גישות שונות בספרות מחקר
80% מהציון הסופי	מבחן מסכם

דרישות הקורס

בקורס זה יש חובת נוכחות. סטודנט.ית שיעדר מעל 20% מן ההרצאות במהלך הסמסטר ללא סיבה מוצדקת לא יורשה לגשת לבחינה המסכמת ולא יקבל ציון בקורס. לקראת המפגשים הסטודנטים יתבקשו לעיין במקורות ולקרוא ספרות מחקר כהכנה ללימוד המשותף. חלק מן המפגשים בקורס יהיו במתכונת אסינכרונית בהם הסטודנטים יתבקשו לעיין בטקסטים על פי עדי הנוסח הטובים ובספרות מחקר העוסקת באופים של התלמודים. מספר המפגשים במתכונת זו יקבע במהלך הסמסטר. במהלך הסמסטר הלומדים יגישו שתי מטלות המבוססות על עיון השוואתי בטקסטים על פי עדי הנוסח הטובים ועל קריאה ביקורתית של ספרות מחקר מרכזית בתחום. משקל שתי המטלות 20% מן הציון הסופי. בסוף הסמסטר יערך מבחן שמשקלו 80% מן הציון הסופי.

דרישות קדם

אין

ביבליוגרפיה: תכנים לקריאה, צפיה והאזנה (רצוי עדכני)

ביבליוגרפיה:

1. ספרים ומאמרים בעברית:

"תשובת אנשי נינה והוויכוח היהודי-נוצרי", ספר היובל לכבוד י"נ אפשטיין, ירושלים תש"י, עמ' 118-122
מבוא לתלמודים, תל אביב תשכ"ט
"בניו של משה באגדת חז"ל, שנתון בר אילן יג (תשל"ו), עמ' 149-157
"עושרו של משה באגדת חז"ל", תרביץ מג (תשל"ד), עמ' 70-87

אורבך, א"א

אלבק, ח'
בר, מ'

גושן-גוטשטיין, א'	"פולמוסומוניה – הרהורים מיתודיים על חקר הוויכוח היהודי-נוצרי בעקבות פירושי חז"ל ואוריגנס לשיר השירים", מדעי היהדות, מב (תשס"ג-תשס"ד), עמ' 119-190
גפני, י'	יהודי בבל בתקופת התלמוד, ירושלים, תשנ"א
ששון, ג'	"בעקבות המסורת על שלמה המגיקן בספרות חז"ל", JSIJ 6 (2007): 37-53
מאק, ח'	"נשים וגברים באגדות על קורח ועדתו", מדעי היהדות, מ (תש"ס), עמ' 143-131
פרידמן, ש"י	"למה לא נכנס משה לארץ? שלוש דרשות תמוהות ופשרן", משה אבי הנביאים: דמותו בראי ההגות לדורותיה (עורכים: מ' חלמיש, ח' כשר, ח' בן-פזי), רמת-גן תש"ע, עמ' 86-79
פרנקל, ז'	"לאגדה ההיסטורית בתלמוד הבבלי", בתוך: ספר הזיכרון להר"ש ליברמן, ירושלים-ניו-יורק, תשנ"ג, עמ' 164-119
	מבוא הירושלמי, ברסלוי, תר"ל (מהדורת צילום: ירושלים תשכ"ז)

II. ספרים ומאמרים באנגלית:

Becker, A.	"The Comparative Study of 'Scholasticism' in Late Antique Mesopotamia: Rabbis and the East Syrians", <i>AJS Review</i> 34 (2010), pp. 91-113
_____	<i>Fear of God and the Beginning of Wisdom: The School of Nisibis and the Development of Scholastic Culture in Late Antique Mesopotamia</i> (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2006)
_____	<i>Sources for the History of the School of Nisibis: Translated with an Introduction and Notes by Adam H. Becker</i> (Liverpool: Liverpool University Press, 2008)
Kalmin, R.	<i>The Sage in Jewish Society of Late Antiquity</i> , London – N.Y., 1999
	<i>Jewish Babylonia: Between Persia and Roman Palestine</i> (Oxford: Oxford University Press, 2006)
Kimelman, R.	"Rabbi Yohanan and Origen on the Song of Songs – A Third Century Jewish-Christian Disputation", <i>HTR</i> 73 (1980): 567-595
Koltun-Fromm, N.	"Aphrahat and Rabbis on Noah's Righteousness in Light of the Jewish-Christian polemic", in: <i>The Book of Genesis in Jewish and Oriental Christian Interpretation</i> (ed. J. Frishman.; Louvain 1997): 57-71

Reventlow, H.

*History of Biblical Interpretation, vol 1:
From the Old Testament to Origen,*
Atlanta 2009, pp. 105-117, 118-119, 174-
199

History of Biblical Interpretation, vol 2,
Atlanta 2009, pp. 3-20

Rubenstein, J.L.

*Talmudic Stories: Narrative Art,
Composition, and Culture,* Baltimore,
1999